

Zasady ustroju RP

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Asymilacja to ładne słowo...*, 18.06.2014 r., dostępny w internecie: czujczuj.blogspot.com [dostęp 11.05.2020 r.].
- Źródło: Marek Tulliusz Cynceron, *O państwie*, t. I, tłum. Izabela Żółtowska, Kęty 1999, s. 25–26.
- Źródło: Alexis Clérel de Tocqueville, *O demokracji w Ameryce*, Warszawa 1976, s. 183.
- Źródło: Karol Monteskiusz, *O duchu praw*, dostępny w internecie: wolnelektury.pl [dostęp 11.05.2020 r.]

[dostęp 11.05.2020 r.].

- Źródło: *5 wykresów tłumaczących, jak funkcjonują partie polityczne w Polsce*, dostępny w internecie: static.300gospodarka.pl [dostęp 12.03.2020 r.].
- Źródło: Tomasz Pado, *Zasada subsydiarności i decentralizacji a prawa człowieka i obywatela*, dostępny w internecie: liberte.pl [dostęp 12.02.2020 r.].
- Źródło: Tomasz Pado, *Zasada subsydiarności i decentralizacji a prawa człowieka i obywatela*, 29.04.2009 r., dostępny w internecie: liberte.pl [dostęp 12.02.2020 r.].
- Źródło: Janusz Trzcíński, *Rzeczypospolita Polska dobrem wspólnym wszystkich obywateli*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, t. LXXX, s. 23–31.
- Źródło: *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym*, 9.06.2017 r., dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 11.05.2020 r.].
- Źródło: *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona w dniu 22 lipca 1952 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 11.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].
- Źródło: *Rozporządzenie MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Pałac Prezydencki w Warszawie.

Źródło: domena publiczna.

Pojęcie „ustrój polityczny” oznacza całokształt zasad odnoszących się do organizacji i funkcjonowania władzy publicznej w państwie. Jednak są to jedynie zasady przewodnie, leżące u podstaw konstrukcji władzy publicznej, nie chodzi natomiast o konkretne instytucje prawno-polityczne. Ustrój polityczny nie zmienia się wraz ze zmianą instytucji prawno-politycznych, ale wskutek zmiany przewodnich idei, na jakich konstytucja oparła konstrukcję władzy publicznej w państwie, a więc wraz ze zmianą zasad organizacji i działania tej władzy.

Stosunki prawne w zakresie ustroju państwowego reguluje prawo konstytucyjne. Przekonajmy się, w jaki sposób podstawowe zasady funkcjonowania naszego państwa określa Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz naczelną zasady ustrojowe określone w Konstytucji RP.
- Przeanalizujesz, w jaki sposób przejawia się realizacja naczelną zasad ustrojowych RP.
- Wyjaśnisz znaczenie każdej z naczelną zasad ustrojowych dla funkcjonowania państwa i jednostki.

Przeczytaj

Zasady ustroju RP

Zawarte w pierwszym rozdziale Konstytucji RP [naczelnne zasady ustrojowe](#) to najbardziej podstawowe, kardynalne rozstrzygnięcia jej twórców, zawierające idee przewodnie ustawy zasadniczej i będące stałym punktem odniesienia dla wszelkich władz i organów państwa w wykonywaniu ich obowiązków. Zasady naczelnne konstytucji to fundamentalne ramy prawne wyrażające podstawowe wartości, z których wynikają inne normy konstytucyjne.

Do najważniejszych naczelnnych zasad ustrojowych, jakie ustanowiła Konstytucja RP z 1997 r., należą zasady:

- suwerenności narodu;
- republikańskiej formy państwa;
- demokratycznego państwa prawnego;
- podziału i równowagi władzy;
- reprezentacji politycznej;
- pluralizmu politycznego;
- wzajemnej niezależności i współdziałania państwa i kościołów oraz innych związków wyznaniowych;
- wolności i praw człowieka i obywatela;
- decentralizacji władzy publicznej i samorządu;
- społecznej gospodarki rynkowej.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

inicjatywa ludowa

norma demokracji bezpośredniej, umożliwiająca grupie 100 tysięcy obywateli mających pełnię praw wyborczych do sejmu wystąpienie z inicjatywą ustawodawczą, czyli uprawnieniem do przedłożenia władzy ustawodawczej projektów aktów normatywnych

kadencyjność

zasada sprawowania funkcji publicznej lub urzędu przez ustalony z góry, maksymalny czas, na okres kadencji

mandat przedstawicielski

upoważnienie do działania w imieniu wyborców, udzielone poprzez wybory

naczelne zasady ustrojowe

zasady ustroju RP uregulowane w Konstytucji RP

preambuła

uroczysty wstęp do aktu prawnego, np. konstytucji, umowy międzynarodowej

referendum

to forma demokracji bezpośredniej wiążąca przy spełnieniu określonych warunków; głosowanie powszechne, w którym mogą brać udział wszyscy obywatele w celu wyrażenia opinii w kwestii poddawanej głosowaniu

wolności osobiste

ochrona wartości najbliższej związanych z człowiekiem; dotyczą pozapolitycznej sfery życia człowieka, jego integralności fizycznej i psychicznej, indywidualności, godności, pozycji w społeczeństwie; zapewniają warunki wszechstronnego rozwoju, poczucia godności i samorealizacji

zasada *incompatibilitas*

zasada niełączenia określonych funkcji publicznych

Schemat

Polecenie 1

Przeanalizuj materiały źródłowe zamieszczone w schemacie, które dotyczą poszczególnych naczelných zasad ustrojowych RP, i zastanów się, w jaki sposób są one powiązane z realizacją tych zasad.

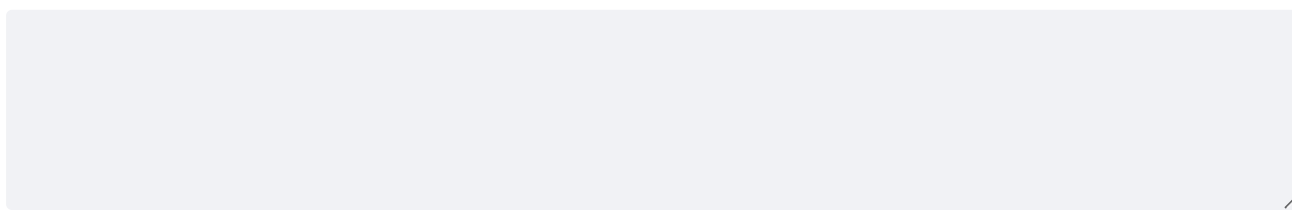
Zasady ustroju Rzeczypospolitej

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wybierz jedną z zasad i scharakteryzuj jej związek z tekstem źródłowym.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” ***Asymilacja to ładne słowo...***

Kiedy czytam o tym, co się dzieje z Romami w Andrychowie, Poznaniu, Wrocławiu, nie mówiąc już o reszcie świata, to naprawdę zaczynam się bać, że w końcu dojdzie do pogromu. Mamy słabszą (bo zależną od reszty), często „chropowatą” w kontakcie mniejszość i wnerwioną (kryzysem, własną słabością, whatever) większość. Ruchy narodowe rosną w siłę... Strasznie bym nie chciała, by moje dzieci chodziły kiedyś po muzeum pogromu Romów i wpisywały do księgi pamiątkowej „nigdy więcej” czy „jak mogło do tego dojść?”. Pod wszelkimi tekstami dotyczącymi Romów przewija się ten sam komentarz: „Jak im tak źle, to niech wracają do siebie”. Czyli co, do Indii?

Źródło: *Asymilacja to ładne słowo...*, 18.06.2014 r., dostępny w internecie: czujczuj.blogspot.com [dostęp 11.05.2020 r.].

Źródło II

” **Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym**

Art. 2

(...)

3. Mniejszością etniczną, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej

Polskiej;

2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;

3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;

4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;

5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;

6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

4. Za mniejszości etniczne uznaje się następujące mniejszości:

1) karaimską,

2) łemkowską,

3) romską,

4) tatarską.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym*, 9.06.2017 r., dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 11.05.2020 r.].

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Marek Tulliusz Cynceron

O państwie

Rzeczpospolita to wspólna sprawa, o którą dbamy pospołu, nie jako bezładna gromada, tylko liczne zgromadzenie, jednoczone uznawaniem prawa i pożytków z życia we wspólnocie. Najważniejszą przyczyną owego współistnienia jest nie tyle poczucie bezradności, co wrodzona potrzeba bytowania wśród innych.

Źródło: Marek Tulliusz Cynceron, *O państwie*, t. I, tłum. Izabela Żółtowska, Kęty 1999, s. 25–26.

Źródło II

” Janusz Trzcński

Rzeczypospolita Polska dobrem wspólnym wszystkich obywateli

Artykuł 1 Konstytucji RP, który stanowi, że „Rzeczpospolita Polska jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli” zamieszczony w rozdz. I: Rzeczpospolita, wyraża podstawową zasadę ustroju naszego państwa. (...)

Podstawowym warunkiem uznania „dobra” (czyt. państwa) za „dobro wspólne” jest takie ukształtowanie instytucji praw, wolności i obowiązków jednostki, które zapewni jednostce realizację przyznanych jej konstytucyjnie praw. (...) Głębokość korzystania z wolności i praw jednostki w ramach „dobra wspólnego” wyznaczają dwa czynniki, których ocena nie może pozostać bez znaczenia dla

opisu instytucji praw i wolności w ramach RP jako „dobra wspólnego”. Są to instytucje obowiązków obywatela, które są swojego rodzaju kontrybucją na rzecz ogółu społeczeństwa. (...) Z pojęciem „dobro wspólne” (Rzeczpospolita Polska) łączą się nie tylko obowiązki obywatela wobec państwa, ale i obowiązki państwa wobec obywatela.

Źródło: Janusz Trzciniński, *Rzeczpospolita Polska dobrem wspólnym wszystkich obywateli*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, t. LXXX, s. 23–31.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi i wykonaj ćwiczenia.

Źródło I

” Karol Monteskiusz

O duchu praw

Wolność polityczna obywatela jest to ów spokój ducha pochodzący z przeświadczenia o własnym bezpieczeństwie. Aby istniała ta wolność, trzeba rządu, przy którym by żaden obywatel nie potrzebował się lękać drugiego obywatela.

Kiedy, w jednej i tej samej osobie lub w jednym i tym samym ciele, władza prawodawcza zespolona jest z wykonawczą, nie ma wolności; ponieważ można się lękać, aby ten sam monarcha albo ten sam senat nie stanowił tyrańskich praw, które będzie tyrańsko wykonywał.

Źródło: Karol Monteskiusz, *O duchu praw*, dostępny w internecie: wolnelektury.pl [dostęp 11.05.2020 r.].

Źródło II

” **Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona w dniu 22 lipca 1952 r.**

Rozdział 3. Naczelne organy władzy państwowej.

Art. 15

1. Najwyższym organem władzy państwowej jest Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
2. Sejm jako najwyższy wyraziciel woli ludu pracującego miast i wsi urzeczywistnia suwerenne prawa narodu.
3. Sejm uchwała ustawy oraz sprawuje kontrolę nad działalnością innych organów władzy i administracji państwowej.

Źródło: *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona w dniu 22 lipca 1952 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 11.05.2020 r.].

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się ze źródłami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora

Art. 23

1. Posłowie i senatorowie tworzą biura poselskie, senatorskie lub poselsko-senatorskie w celu obsługi swojej działalności w terenie.
2. Poseł i senator mogą realizować swoją działalność terenową w wybranym okręgu lub okręgach wyborczych.
3. Posłowi i senatorowi przysługuje ryczałt na pokrycie kosztów związanych z funkcjonowaniem biur, na zasadach i w wysokości określonych wspólnie przez Marszałka Sejmu i Marszałka Senatu. Środki te nie mogą być wykorzystywane na inne cele niż określone w zdaniu pierwszym.

Źródło: *Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Źródło II

Zapytanie poselkie do Ministra Infrastruktury i Rozwoju w sprawie wpływu na środowisko, zabudowania oraz zdrowie ludzkie, realizacji przez PKP Polskie Linie Kolejowe SA w Warszawie projektu „Polepszenie jakości usług przewozowych poprzez poprawę stanu technicznego linii kolejowych 1,133, 160, 186 na odcinku Zawiercie – Jaworzno Szczakowa POIiŚ 7.1-69”.

13.01.2014r. Szanowny Panie Ministrze!

W związku z realizacją przez PKP Polskie Linie Kolejowe SA w Warszawie projektu „Polepszenie jakości usług przewozowych poprzez poprawę stanu technicznego linii kolejowych 1,133, 160, 186 na odcinku Zawiercie – Jaworzno Szczakowa POIiŚ 7.1-69”, zadość czyniąc wnioskowi mieszkańców dzielnicy Strzemieszyce w Dąbrowie Górniczej, zwracam się z pytaniami:

1. Dlaczego dla realizacji w/w projektu nie przeprowadzono postępowania oceniającego wpływ inwestycji na środowisko i konsultacji ze społeczeństwem?

Z informacji udzielonej przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Katowicach wynika, iż prowadzi ona postępowanie w przedmiotowej sprawie, ale tylko w zakresie rozbudowy infrastruktury kolejowej linii 133 na odcinku Jaworzno Szczakowa – Maczki. Brak jest jakichkolwiek informacji na temat rozbudowy odcinka linii 133, mającego szczególnie negatywny wpływ na nieruchomości położone wzdłuż ulicy Orkana, Narutowicza w Dąbrowie Górniczej - Strzemieszycach w kwestii dotyczącej przenoszonych przez jadące pociągi drgań i generowanego hałasu.

2. W jakim stopniu zostanie zabezpieczony w ramach inwestycji wzrost natężenia hałasu i drgań zagrażający okolicznym budynkom i mieszkańcom?

Podniesienie prędkości na linii, oraz wzmożony ruch kolejowy, będzie bezpośrednio oddziaływał na zabudowę, a w szczególności na zdrowie mieszkańców. W chwili obecnej realizowane na tym odcinku prędkości wahają się między 30 – 70 km/h, docelowo w ramach modernizacji prędkość ma być zwiększona do 120km/h. Wobec powyższego znacząco wzrosnie hałas i drgania, które będą przenoszone na otoczenie.

W 2010r. przeprowadzono pomiary, które zostały wykonane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach. Wyniki badań, wykazały przekroczenie norm hałasu w tej okolicy. Dodatkowo zostały przeprowadzone badania przez Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej w ramach tworzenia mapy hałasu, które również potwierdziły duże natężenie hałasu w tej okolicy i przekroczenie dopuszczalnych norm.

Posel Na Sejm RP

Ewa Malik

Źródło: dostępny w internecie: jerzyreszke.pl [dostęp 21.05.2020 r.], tylko do użytku edukacyjnego.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się ze źródłami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” 5 wykresów tłumaczących, jak funkcjonują partie polityczne w Polsce

Według danych GUS, mimo że w ewidencji w 2018 roku można było znaleźć 83 formalnie istniejące partie, to tylko 60 z nich pozostawało aktywnych (a 11 miało przedstawicieli w parlamencie).

W ciągu ostatniej dekady liczba zarejestrowanych partii nie ulegała gwałtownym zmianom – ich liczba mieściła się w przedziale od 73 (w 2014) do 86 (w 2016).

W ostatniej kadencji parlamentu zanotowano jednak znaczące wahania w liczbie rejestracji. W wyborczym roku 2015 zarejestrowano aż 19 nowych partii politycznych (przy okazji poprzednich wyborów, w 2011 roku, było ich jedynie 8). Z kolei dwa lata później, w 2017 roku, aż 16 zostało wykreślonych z ewidencji. Jednak jedynie rok później zarejestrowano kolejnych 15 nowych ugrupowań.

Źródło: *5 wykresów tłumaczących, jak funkcjonują partie polityczne w Polsce*, dostępny w internecie: static.300gospodarka.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Źródło II

Źródło: oprac. na podst. *5 wykresów tłumaczących, jak funkcjonują partie polityczne w Polsce*, static.300gospodarka.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło III

Źródło: oprac. na podst. 5 wykresów tłumaczących, jak funkcjonują partie polityczne w Polsce, static.300gospodarka.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło IV

” Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych

Art. 1

(...)

2. Partia polityczna może korzystać z praw wynikających z ustaw po uzyskaniu wpisu do ewidencji partii politycznych. (...)

Art. 4

Organy władzy publicznej są obowiązane do równego traktowania partii politycznych.

Art. 5

Partiom politycznym zapewnia się dostęp do publicznej radiofonii i telewizji na zasadach określonych w odrębnych ustawach. (...)

Art. 11

1. Partię polityczną zgłasza się do ewidencji partii politycznych, zwanej dalej „ewidencją”, prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie, zwany dalej „Sądem”.

2. Zgłoszenie powinno zawierać nazwę, skrót nazwy i określenie adresu siedziby partii politycznej oraz imiona, nazwiska i adresy osób wchodzących w skład organów uprawnionych w statucie do reprezentowania partii na zewnątrz oraz do zaciągania zobowiązań majątkowych. Do zgłoszenia można załączyć wzorzec symbolu graficznego partii politycznej.

3. Do zgłoszenia należy załączyć:

1) statut partii politycznej;

2) wykaz zawierający imiona, nazwiska, adresy zamieszkania, numery

ewidencyjne PESEL i własnoręczne podpisy popierających zgłoszenie co najmniej 1000 obywateli polskich, którzy ukończyli 18 lat i mają pełną zdolność do czynności prawnych; każda strona wykazu powinna być opatrzona adnotacją zawierającą nazwę partii politycznej zgłaszanej do ewidencji. (...)

Art. 12

1. Sąd dokonuje wpisu partii politycznej do ewidencji niezwłocznie, jeżeli zgłoszenie jest zgodne z przepisami prawa. (...)

Art. 13

1. Jeżeli zgłoszenie partii politycznej do ewidencji zostało dokonane z naruszeniem przepisów art. 11 ust. 2-6, Sąd wzywa zgłaszających do usunięcia stwierdzonych wad w wyznaczonym przez siebie terminie, nie dłuższym niż 3 miesiące.

2. W przypadku nieusunięcia wad w terminie i w sposób wskazany przez Sąd, Sąd wydaje postanowienie o odmowie wpisu partii politycznej do ewidencji.

3. Postanowienie może być zaskarżone w terminie 14 dni od jego doręczenia lub ogłoszenia na posiedzeniu jawnym. (...)

Art. 28

1. Partia polityczna, która:

1) w wyborach do Sejmu samodzielnie tworząc komitet wyborczy, otrzymała w skali kraju co najmniej 3% ważnie oddanych głosów na jej okręgowe listy kandydatów na posłów albo

2) w wyborach do Sejmu weszła w skład koalicji wyborczej, której okręgowe listy kandydatów na posłów otrzymały w skali kraju co najmniej 6% ważnie oddanych głosów,

ma prawo do otrzymywania przez okres kadencji Sejmu, w trybie i na zasadach określonych w niniejszej ustawie, subwencji z budżetu państwa na działalność statutową, zwanej dalej „subwencją”. (...)

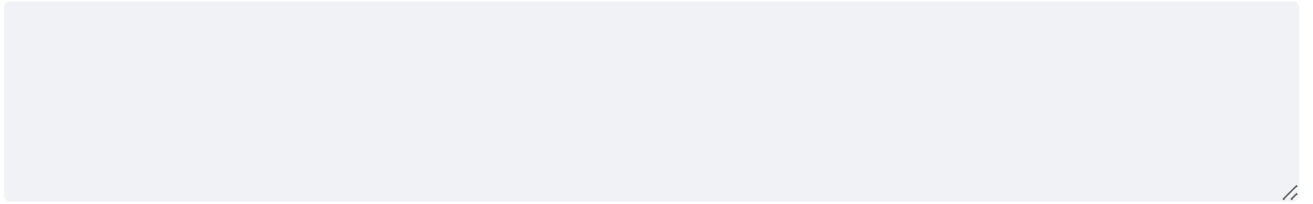
6. Subwencja, o której mowa w ust. 1, przysługuje, poczynając od 1

stycznia roku następującego po roku, w którym odbyły się wybory.
Subwencja wypłacana jest do końca roku, w którym odbywają się
kolejne wybory (...).

Źródło: *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Rozporządzenie MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych

§ 1. 1. W publicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, zwanych dalej szkołami, organizuje się w ramach planu zajęć szkolnych naukę religii i etyki dla uczniów, których rodzice (opiekunowie prawni) wyrażą takie życzenie (...).

§ 12. W pomieszczeniach szkolnych może być umieszczony krzyż.

Źródło: Rozporządzenie MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Źródło II

” Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania

DZIAŁ II.

Stosunek państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych

Rozdział 1.

Przepisy ogólne

Art. 8

Kościóły i inne związki wyznaniowe w Polsce działają w konstytucyjnych ramach ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej; ich sytuację prawną i majątkową regulują przepisy rangi ustawowej.

Art. 9

1. W Rzeczypospolitej Polskiej stosunek państwa do wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych opiera się na poszanowaniu wolności sumienia i wyznania.

2. Gwarancjami wolności sumienia i wyznania w stosunkach państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są:

1) oddzielenie kościołów i innych związków wyznaniowych od państwa,

2) swoboda wypełniania przez kościoły i inne związki wyznaniowe funkcji religijnych,

3) równouprawnienie wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych, bez względu na formę uregulowania ich sytuacji prawnej.

Art. 10

1. Rzeczpospolita Polska jest państwem świeckim, neutralnym w sprawach religii i przekonań.

2. Państwo i państwowe jednostki organizacyjne nie dotują i nie subwencjonują kościołów i innych związków wyznaniowych. Wyjątki od tej zasady regulują ustawy lub przepisy wydane na ich podstawie.

Art. 11

1. Kościoły i inne związki wyznaniowe są niezależne od państwa przy wykonywaniu swoich funkcji religijnych.

2. Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz ich działalność podlegają ochronie prawnej, w granicach określonych w ustawach.

Źródło: *Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*, dostępny w internecie: pravo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Tomasz Pado

Zasada subsydiarności i decentralizacji a prawa człowieka i obywatela

(...) według Wiktora Osiatyńskiego „prawa człowieka to kwalifikowana postać praw i wolności jednostki, służących ochronie ich interesów, przypisywanych każdej osobie ludzkiej, niezależnie od przynależności państwowej i od jakichkolwiek cech różnicujących. Źródłem tak rozumianych praw człowieka nie jest państwo i tworzony przez nie określony system prawny, lecz prawo naturalne, zgodnie z którym podstawą większości praw jednostki jest przyrodzona godność istoty ludzkiej. To dzięki niej prawa człowieka mają charakter ponadpaństwowy (pierwotny), niezbywalny i nienaruszalny”. Pojęcie praw człowieka opiera się na trzech tezach: po pierwsze, że każda władza jest ograniczona; po drugie, że każda jednostka posiada sferę autonomii, do której nie ma dostępu żadna władza; i po trzecie, że każda jednostka może się domagać od państwa ochrony jej praw. Prawa człowieka, to szczególny rodzaj praw podmiotowych. W konstytucjonalizmie termin ten ma konotacje aksjologiczne. Oznacza się nim najczęściej podstawowe i pochodne sytuacje prawne obywateli (uprawnienia, kompetencje, itp.), w skład których wchodzi roszczenie prawne. (...)

Poziom respektowania praw człowieka zależy także w znacznym stopniu od formy państwa, rozumianej jako struktura organów władzy państwowej, środki i metody sprawowania tej władzy oraz terytorialno-administracyjny ustrój państwa. W systemach totalitarnych czy autorytarnych organy państwowe wymagają od

jednostki nie tylko podporządkowania się określonej ideologii, ale także jej czynnego wyznawania. Interes państwa dominuje nad interesem jednostki i społeczeństwa, państwo dąży do kontrolowania wszelkich dziedzin życia społecznego i osobistego obywateli. Organy państwa totalitarnego czy autorytarnego wartościują modele zachowań społecznych, ingerują w osobistą sferę życia obywatela w bardzo szerokim zakresie, a aparat administracji państwowej musi być maksymalnie scentralizowany i skoncentrowany. Nie chodzi o centralizm rozumiany wyłącznie jako „sposób zorganizowania aparatu administracyjnego państwa, w którym organy niższego stopnia są hierarchicznie podporządkowane organom wyższego stopnia (organy niższego stopnia są, więc w takim układzie ściśle uzależnione od organów wyższego stopnia oraz nie mają własnej samodzielności)”, ale także jako ściśle centralne regulowanie i reglamentowanie większości dziedzin życia obywatela. W takich uwarunkowaniach dochodzenie poszanowania podstawowych praw człowieka i obywatela spotkać się musi z oporem państwa i zastosowaniem przez jego organy sankcji zabezpieczonej przymusem państwowym.

Podstawowe założenia teoretyczne demokratycznego państwa prawa stanowią zaprzeczenie powyżej nadmienionych immanentnych cech państwa totalitarnego czy autorytarnego.

„W państwie prawa represją (prawną i moralną) wobec obywateli nie można rozwiązywać spraw społecznych, im więcej represji – tym gorzej, tym więcej jest obywateli niechętnych państwu i odnoszących się z pogardą do prawa. A więc ilość ustaw i penalizacja stosunków społecznych (np. penalizacja norm moralnych), a tym bardziej aktów wykonawczych nie świadczy o sile demokratycznego państwa, lecz o jego słabości”. W państwie prawa pierwszoplanowe znaczenie

przypisuje się godności i wolności człowieka oraz systemowi ochrony tych wartości przed ich naruszeniem ze strony władzy państwowej, opartemu na zasadzie podziału funkcji między organy państwa i związanej z nią bezpośrednio zasadzie umiarkowania zakresu oraz intensywności ingerencji władzy państwowej w sferę życia jednostki.

Jak słusznie zauważa Jan Szreniawski: „zasady demokratyzmu wynikają z elementarnych i powszechnie uznawanych w cywilizowanym świecie wartości, takich jak np. wolność czy tolerancja. Demokracja to m.in. stwarzanie warunków dla autentycznego i dobrowolnego uczestnictwa w życiu publicznym. Liczenie się sprawujących władzę z interesami obywateli i odpowiedzialność rządzących przed rządzonymi, a także zapewnienie wolności osobistej, politycznej i gospodarczej. Wychodząc z tego założenia, państwo demokratyczne obligatoryjnie wprowadza aktami prawodawczymi najwyższej rangi normy, mające na celu zagwarantowanie poszanowania podstawowych praw i wolności człowieka oraz obywatela”.

Źródło: Tomasz Pado, *Zasada subsydiarności i decentralizacji a prawa człowieka i obywatela*, dostępny w internecie: liberte.pl [dostęp 12.02.2020 r.].

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Tomasz Pado

Zasada subsydiarności i decentralizacji a prawa człowieka i obywatela

Przyjęcie zasady, że państwo jest organizacją pomocniczą, oznacza konieczność decentralizacji, a więc ograniczenia zakresu kompetencji instytucji centralnych na rzecz lokalnych (...). Decentralizacja jest takim sposobem organizacji aparatu administracyjnego, w którym organy niższego stopnia nie są hierarchicznie podporządkowane organom wyższego stopnia. Organ wyższego stopnia nie może więc wydawać poleceń organom na stopniu niższym w zakresie sposobu załatwienia określonych spraw. Wkroczenie tego organu może nastąpić tylko w przypadkach określonych prawem. Jak konstatuje Jerzy Starościek: „ograniczenie dopuszczalności ingerencji organu wyższego stopnia, tworzy względną samodzielność dla organów niższego stopnia, tworzy zdecentralizowanie administracji”. Organ niższego stopnia ma własny zakres kompetencji, jest organem samodzielnym, z własnymi źródłami dochodu oraz samodzielnie decyduje o sposobie wydatkowania posiadanych środków finansowych. Podmioty w układzie zdecentralizowanym działają na własny rachunek i ponoszą za te działania odpowiedzialność. Wśród zalet decentralizacji J. Szreniawski wyróżnia zwiększenie poczucia odpowiedzialności decydentów, zbliżenie ich do załatwianych spraw, zmniejszenie ilościowe pionowego przepływu informacji i lepsze poznanie uwarunkowań podejmowanych rozstrzygnięć, a także –

z reguły łatwiejsze – wprowadzanie, w miarę potrzeb, nowych form działania.

Źródło: Tomasz Pado, *Zasada subsydiarności i decentralizacji a prawa człowieka i obywatela*, 29.04.2009 r., dostępny w internecie: liberte.pl [dostęp 12.02.2020 r.].

Źródło II

” Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1

1. Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.
2. Ilekroć w ustawie jest mowa o gminie, należy przez to rozumieć wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium.

Art. 2

1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.
2. Gmina posiada osobowość prawną.
3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

Źródło: *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Uzasadnienie:

2. Wskaż, jakie konsekwencje dla funkcjonowania państwa ma wprowadzenie takiej naczelnej zasady ustrojowej.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego

1. Cele i zadania Rady Dialogu Społecznego

Art. 1

1. Tworzy się Radę Dialogu Społecznego, zwaną dalej „Radą”, jako forum trójstronnej współpracy strony reprezentującej osoby wykonujące pracę zarobkową, o których mowa w art. 11 pkt 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1881 oraz z 2018 r. poz. 1608), zwanej dalej „stroną pracowników”, strony pracodawców, o których mowa w art. 11 pkt 2 tej ustawy, oraz strony rządowej, zwanych dalej „stronami Rady”.

2. Rada prowadzi dialog w celu zapewnienia warunków rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zwiększenia konkurencyjności polskiej gospodarki i spójności społecznej.

3. Rada działa na rzecz realizacji zasady partycypacji i solidarności społecznej w zakresie stosunków zatrudnienia.

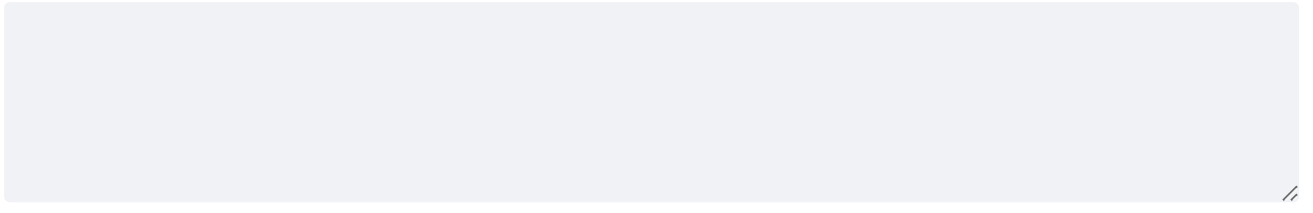
4. Rada działa na rzecz poprawy jakości formułowania i wdrażania polityk oraz strategii społeczno-gospodarczych, a także budowania wokół nich społecznego porozumienia w drodze prowadzenia przejrzystego, merytorycznego i regularnego dialogu organizacji pracowników i pracodawców oraz strony rządowej.

5. Rada wspiera prowadzenie dialogu społecznego na wszystkich szczeblach jednostek samorządu terytorialnego.

Źródło: *Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.03.2020 r.].

Wskaż, który z elementów zasady społecznej gospodarki rynkowej jest realizowany poprzez funkcjonowanie Rady Dialogu Społecznego i wyjaśnij, w jaki sposób.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Rabięga

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Zasady ustroju RP

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

1) charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (demokratycznego państwa prawnego, unitarnej formy państwa, zwierzchnictwa narodu, gwarancji praw i wolności jednostki, konstytucjonalizmu, podziału i równowagi władz, republikańskiej formy rządu, pluralizmu, decentralizacji, samorządności, społecznej gospodarki rynkowej); analizuje sformułowania preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje naczelną zasady ustrojowe określone w Konstytucji RP;
- analizuje, w jaki sposób przejawia się realizacja naczelną zasad ustrojowych RP;
- rozważa znaczenie każdej z naczelną zasad ustrojowych dla funkcjonowania państwa i jednostki.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- analiza tekstu literackiego;
- rozwiązywanie ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Zainicjowana jest dyskusja na temat: Po co nam ogólne zasady ustrojowe?
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel dzieli klasę na 10 grup, przydzielając każdej jedną z naczelnych zasad ustrojowych RP:

- suwerenności narodu;
- republikańskiej formy państwa;
- demokratycznego państwa prawnego;
- podziału i równowagi władzy;
- reprezentacji politycznej;
- pluralizmu politycznego;
- wzajemnej niezależności i współdziałania państwa i kościołów oraz innych związków wyznaniowych;
- wolności i praw człowieka i obywatela;
- decentralizacji władzy publicznej i samorządu;
- społecznej gospodarki rynkowej.

Zadaniem każdej z grup jest analiza materiałów źródłowych zawartych w schemacie interaktywnym i rozwiązanie ćwiczenia interaktywnego odpowiadającego przydzielonej tej grupie zasadzie.

2. Po upływie wyznaczonego czasu reprezentanci grup:

- wyjaśniają znaczenie analizowanej przez grupę zasady ustrojowej;
- charakteryzują problem ujęty w materiałach źródłowych;
- przedstawiają rozwiązanie przydzielonego grupie ćwiczenia interaktywnego.

Faza podsumowująca

1. Zainicjowana jest dyskusja na temat: „Najważniejszą zasadą ustroju RP jest moim zdaniem..., ponieważ...”. Czy możemy mówić o hierarchii zasad?

Praca domowa:

W dostępnych źródłach informacji poszukaj orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego wybranej zasady ustrojowej. Opisz, jakie ważne wnioski dla rozumienia i stosowania tej zasady płyną z analizy orzecznictwa TK.

Materiały pomocnicze:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych, oraz o języku regionalnym, prawo.sejm.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Na podstawie schematu uczniowie mogą przygotować charakterystykę ustroju innego państwa.